УДК 314.74

Новосад Крістіна Ярославівна
викладач кафедри соціології та соціальної роботи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м.Ужгород, Україна

СОЦІАЛЬНІ РИЗИКИ МІЖНАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ

У статті проаналізовано процес перетворення традиційних соціальних ризиків трудових мігрантів у нові форми. В умовах становлення постіндустріального суспільства традиційне ототожненні соціальних ризиків із нормативно-правової закріпленістю соціально-значимих обставин поступається новому розумінню. Доведено, що нові соціальні ризики стали викликом для держави загального добробуту, оскільки раніше вони або не були розпізнані, або не були достатньо поширені, або перебували поза межами компетенції держави.

Ключові слова: соціальні ризики, міжнародна трудова міграція, нові виклики для держави загального добробуту.

Вступ. Актуальність дослідження зумовлена запитами зі сторони практиків із регулювання міграційного руху населення в межах України та за її межами. Збільшення інтенсивності та масштабів міжнародної трудової міграції останніх років актуалізує більш глибоке вивчення становища людей у сфері зайнятості, яке пов'язано з виїздом за кордон. Міжнародні міграційні процеси стали не тільки важливим чинником взаємозбагачення культур, але й фактором експорту різного роду небезпек та ризиків. Залучення України у міжнародний обмін трудовими ресурсами визначається її особливим географічним положенням та активним постачанням робочої сили в інші країни світу. Дослідження соціальних ризиків міжнародних трудових мігрантів набуває для України статусу найважливого інструменту забезпечення державної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологія дослідження теоретичних та практичних аспектів міжнародних трудових міграцій набули розвитку в наукових працях Е.Берджес, Дж.Беккера, Е.Валерстайна, Ф.Дювеля, Е.Дюркгейма, Ф.Знанецького, В.Зомбарта, Р.МакКензі, Д.Массея, Р.Парка, І.Прибиткової, Л.Рибаковського, П.Сорокіна, Е.Тайлора, У.Томаса, Ф.Хьюго.

Різні аспекти дослідження трудових міграцій найшли відображення в працях І.Гнибіденко, М.Денисенко, М.Долішнього, В.Євтуха, М.Козоріз, Е.Лібанової, І.Майданік, О.Малиновської, А.Мокія, В.Ніколаєвського, В.Переведенцева, Я.Петрова, С.Пирожкова, Н.Победи, О.Позняк, М.Романюка, С.Чеховича, М.Чумало, М.Шульги, О.Хомри, Т.Юдіної та інших.

Розвитку теорії ризиків присвячені праці У.Бека, Н.Лумана, М.Дугласа, А.Вільдавські, А.Шюца, О.Яницького.

Соціальні ризики сталі предметом дослідження Л.Забеліна, Н.Мешавкіної, В.Надраги, В.Радіонової-Водяницької, Д.Станко. Дослідження нових соціальних ризиків містять праці Дж Бонолі, Г.Еспін-Андерсен, І.Кірноса, О.Осієнко, П.Розанваллон, П.Тейлор-Губі,

Мета статті – окреслити основні риси нових соціальних ризиків міжнародних трудових мігрантів.

Виклад основного матеріалу. Поняття ризику є предметом широкого наукового дискурсу. Ризик вивчається різними науковими дисциплінами на різних рівнях аналізу. Проте концептуалізація поняття ризику не набула достатнього погодження в соціологічній рефлексії. Невизначеність цього питання стала підгрунтям для формування соціокультурних підходів концептуалізації ризиків: «культурно-символічному» (М.Дуглас, А.Вільдавські), теорії «суспільства ризику» (У.Бек, Е.Гідденс) та «калькулятівної раціональності» (М.Фуко). Проте, лише культурно-символічний підхід фокусує увагу на проблемах діалогу «Я» та «Іншого» і може бути корисним для дослідження ризиків міжкультурного діалогу мігрантів. У межах теорії «суспільства ризику» було проголошено кінець «Іншого» в силу «принципової неможливості дистанціювання від ризиків у сучасному світі». Із цього положення логічно випливає інший, методологічно важливий висновок: «Не «людина і ризик» або «суспільство і ризик», а суспільство ризиків, інакше кажучи, розуміння виробництво ризиків як іманентно притаманних будь-якому суспільному виробництву» [1, с.6]. Формується уявлення про втрату перспектив культурного діалогу в умовах суспільства ризиків.

У.Бек, із одного боку, стверджує про «кінець Іншого», як про закінчення часу для можливості, традиційного дистанціювання один від одного. Із другого боку, від вважає, що на шляху до другого модерну нас чекає крайня форма індивідуалізації, що породжує внутрішні ризики та небезпеки. «Закінчується час, коли всі страждання, всі біди і насильства, які люди завдавали один одному, обрушувалися досі на «інших» євреїв, чорних, жінок, політичних іммігрантів, дисидентів, комуністів і т.п. З одного боку, існували загородження, табори, міські квартали, військові блоки, з іншого – власні чотири стіни – реальні або символічні кордони, за якими могли сховатися ті, кого, здавалося б, не торкнулася біда. Усе це є, як і раніше – і всього цього після Чорнобиля вже немає» [2, с.5]. Кордони більше не рятують від загроз глобальної небезпеки, але це не торкається ризиків, які обумовлені наданням людині можливість самому приймати рішення. Невідворотність глобальних загроз, зокрема надмірної міжнародної міграції, не заперечує можливості штучних перешкод та свідомого ризику.

Принципово інакше оцінює шлях до інформаційного суспільства як до «суспільства ризику» Н.Луман. По-перше, він оцінює численні розмови про інформаційне суспільство як «раціонально не обґрунтовану ейфорію». Це випливає з того факту, що інформація - є продуктом, який швидко розпадається та зникає при актуалізації. Відповідно до цього, «інформаційним» можна назвати суспільство, яке в силу спочатку важко пояснюваних причин вважає за необхідне безперервно себе приголомшувати». Прямо протилежне, за думкою Н.Лумана, можна сказати про «суспільство ризику». Вивчаючи його, ми допускаємо, що наше майбутнє залежить від рішень, прийнятих зараз. Але ухвалення рішення про майбутнє без точного знання про нього, «може, наприклад, посилювати тенденцію до політизації всіх питань ризику, посилюючи свого роду захисну політику (замість простої політики розподілу)» [3, с.241-242].

Апріорною причиною соціальних ризиків виступає спосіб організації знання. Принцип організації знання – це його релевантність для дій в існуючій ситуації. Згідно з ідеями феноменологічної соціології, будь-яке розу-

© Новосад К.Я.